

Originalni naučni rad

UDK 37.014.5

DOI br. 10.7251/SVR1408228A

COBISS.SI-ID 4267544

OBRAZOVNI PROFILI ZA NOVA ZANIMANJA

Prof. dr Jordan Aleksić¹

Nevena Božić²

Fakultet za primenjenu ekologiju Futura Beograd

Apstrakt: Raskorak koji se javlja između obrazovnih profila i tzv. tržišta rada govori da je neophodno radikalno reformisati linearni obrazovni sistem i otvoriti nove horizonte budućim generacijama. Ključ obrazovanja mladih treba da predstavlja sticanje spektra veština i sposobnosti (intelektualnih, komunikacijskih, organizacionih, praktičnih i istraživačkih), radi integralnog osposobljavanja za svet života rada. Freelancer je sve češće opredeljenje mladih ljudi, koji su samostalnim radom i adekvatnim sposobnostima, ali i praktičnom primenom znanja sebi omogućili samozapošljavanje, kreativno angažovanje i slobodu stvaranja. Pitanje: Koliko su nove generacije edukovane i osposobljene za inovaciju i invenciju-intuiciju?

Ključne riječi: *linearno obrazovanje, nova zanimanja, projekat-posao, freelancer.*

UVOD

Ubrzani uspon nove - ekoindustrije (industrije otpada, industrije turizma, industrije energije, industrije zdravlja i industrije hrane) generira čitavu lepezu novih profila zanimanja koja traže potpuno nove kompeticije, odnosno veštine i sposobnosti, pre svega, na planu komunikacija, kao i same metodologije razumevanja faktora i aktera daljeg razvoja. Upravo najslabija karika održivosti razvoja postaju nedostaci u tzv. generatorima kapitala znanja, odnosno koheziranju i harmonizaciji linearnog edukacionog sistema i multiplikovane produkcione prakse.

METODOLOGIJA

Sagledavanje i projekcija tipologije najtraženijih profila novih zanimanja u narednih desetak godina. Polazište je da su u ovom veku svojevrstne konstante: matematičar, analitičar i informatičar, ali i da se iskazuje potreba i za novim profilima kao što su komunikolog i futurolog.

¹ Redovni profesor, ekologije Fakultet za primenjenu ekologiju Futura, Beograd

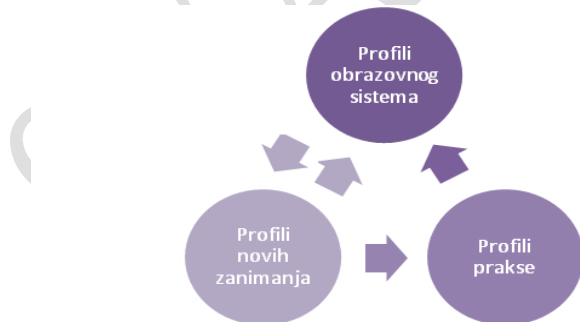
² Saradnik u nastavi Fakultet za primenjenu ekologiju Futura, Beograd, e-mail: nevena.bozic@futura.edu.rs

CILJ RADA

Tzv. tržište rada značajno će se promeniti do 2025. godine. Neki poslovi će biti trajno izbrisani, dok će drugi, usled dubokih strukturnih promena u društvu, doživeti pravi bum, a pojavice se i sasvim nova zanimanja. Cilj je ukazivanje na problematiku koju prouzrokuju turbulente promene u tzv. svetu rada, a koje se odražavaju na dinamiku i promenljivost zanimanja.

1. ZAKON SPOJENIH SUDOVA - EDUKOVANA PRODUKCIJA

Zakon spojenih sudova profila obrazovanja i prakse jeste ključ razumevanja, pre svega novog koncepta i radikalne reforme linearnog sistema obrazovanja. To predstavlja neodložnu potrebu za inovacijama, ne samo u obrazovnim procesima, već istovremeno i inventivno i svestrano unapređenje kapaciteta i modela prakse. Nesporna je činjenica da se i dalje produbljuje raskorak između profila stručnjaka koje generira obrazovanje i potrebnih profila koje iskazuje praksa. Potrebna je fleksibilnost, nove veštine i sposobnosti, praktična nastava i funkcionalno osposobljavanje mladih. Buduća (nova) zanimanja definitivno nalažu prevazilaženje linearnog načina – sistema obrazovanja i zahtevaju multifunkcionalno praktično usavršavanje, kao preduslov specijalizovanja u različitim oblastima. Dolazi se do nivoa u kome upravo kreativnost, ali i sloboda izbora (multiplicirani izborni predmeti) najdirektnije dovode do novih zanimanja, koja generira tržište rada. Specijalistički profil student treba da stekne upravo vlastitim odabirom komplementarnih izbornih predmeta koja ga profiliraju, odnosno osposobljavaju za određene veštine i znanja.

Slika 1. Šema zakona spojenih sudova

Istovremeno je na sceni proces nestajanja, tj. gubljenja radnih mesta zbog prestajanja funkcionisanja čitavih industrijskih grana, tj. tipova proizvodnje koji su tehnološki prevaziđeni i supstituisani novim tehnologijama i novim proizvodima. Drastične cifre rapidnog pada zaposlenih i time alarmantno uzdignuća krive nezaposlenih, predstavlja najjednostavnije rečeno, oficijelno sagledavanje situacije „krivim ogledalima“ koja ne odražavaju pravo stanje stvari, tj. ne daju ni približno potpuniju sliku sveta rada. Zasenčeni su mnogobrojni vidovi radnog angažovanja, pre

svega, visokostručnih mladih ljudi, koji nisu na evidenciji Nacionalne službe za zapošljavanje, ali su de facto u kontinualnom pružanju najrazličitijih intelektualnih ali i drugih vidova usluga (kao što su tzv. Freelancers). Upravo u tim tokovima su zamagljeni profili novih zanimanja koji moraju biti sagledani i sistemski valorizovani, tj. legalizovani kao modeli radnog angažovanja, odnosno tzv. samozapošljavanja kao statusnog sticanja nadoknada po osnovu rada.

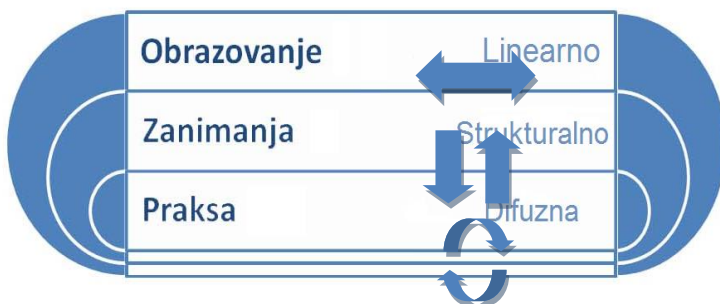
Sami akteri obrazovnog sistema (edukatori i studenti) nisu spoznali raskorak zastarelih obrazovnih profila i novih funkcionalnih zanimanja.

Ključno pitanje je koji su to novi sadržaji, odnosno poluge revolucije obrazovanja:

- Poimanje svrshodnosti procesa na mesto merenja stanja - *faktografsko odražavanje*.
- Sakupljanje i gomilanje izolovanih činjenica zameniče permanentno istraživanje trendova i tokova pojava i procesa - *fenomenološko tkanje*.
- Empirističke – dijagnostički procesi i sposobnosti definitivno potisnuće konceptualne - kognitivne veštine: fokusi, eseji, modelovanje – *filozofsko razumevanje*.

To su tri iskoraka iz okoštalog šematizma datosti i formula zakonomernosti kojima je obrazovni svetonazor – pogled na svet bio razdrobljen i fragmentizovan, što je ceo sistem dovelo u lavirint svojesvojnosti i reformistički sindrom.

U ovakvim radikalno racionalnim preokretima koncepta obrazovnog sistema, neizostavno je i izokretanje uglova i težišta samog konteksta, odnosno same celine – totaliteta postojanja i integrisanog pogleda na svet.

Slika 2. Integralna revolucija obrazovanja

To su kopče koje će omogućiti sintezu strukture i otvoriti horizont spektra nefizikalnog sveta:

- Dok savremeni obrazovni sistem podvaja učenike na zanatsko-proizvodne i akademsko-naučne nivoe, novi kontekst obrazovanju sjedinjuje i oblikuje integrisane mentalne i manuelne veštine.
- Svet se neće poimati kao niz izolovanih uzročnih veza, već kao mreža međusobno povezanih pojava koje omogućavaju izbor scenarija kretanja i promena;

- Obrazovanje će umesto pitanja KAKO postavljati pitanje ZAŠTO, jer će cilj biti razumeti stvari i granice sveta, odnosno shvatiti procese nastajanja i nestajanja;

2. PROJEKAT = POSAO

Nova odrednica profila posla jeste ekvivalencija posla sa projektom, odnosno projekt je postao okvir za iniciranje i realizovanje poslovnih aktivnosti. Modelovanje projekata i njihovo uvezivanje u svojevrstan kontinuitet angažovanja na određenim zadacima, tj. na rešavanju datih problema i samoj proizvodnji danas se iskazuje kao preduslov za samo postojanje posla kao takvog, tj. kao stvarne materijalne situacije. Inercija u tzv. svetu rada još uvek se svodi na traženje „praznog“ radnog mesta i sticanja statusa zaposlenosti. I dalje je na snazi krilatica: „Radimo – ne znamo šta radimo – ali rezultati neće izostati“. To je redukovanje kapaciteta i potencijala pre svega kapitala znanja, koji je počinjen našem mitomanskog sistemu rada: „koliko para toliko muzike“.

Sve veći značaj dobija upravo projektno finansiranje i njihovo razvijanje kroz prizmu Strategija i Akcionih planova. To su danas ključni mehanizmi i instrumenti održivosti tzv. posla, tj. najoptimalniji garant održanja i razvoja svake proizvodne i stvaralačke aktivnosti.

Nova mera efikasnosti i efektivnosti posla više nije samo rad i profit. Prava mera je postao nivo rizika, odnosno stepen održivosti određenog radnog angažmana. Situacija je faktički raspolučivanje na tzv. oficijalno-legalno zapošljavanje i sivo stranačko zbrinjavanje.

Nacionalna služba za zapošljavanje još uvek nije osposobljena ni da prati oficijalni katalog zanimanja. Tako se npr. analitičar zaštite životne sredine po pravilu inerciono tretira kao ekolog, a u pitanju je novo zanimanje koje se generira kao konjunktorna potreba nove ekoindustrije u kojoj ovaj profil nije zamena za linearne inženjere (mašinar, građevinar), već je profil novog integrisanog inženjeringa, koji nosi i nove kompeticije, odnosno veštine i sposobnosti.

Procena je da samo u Beogradu danas kontinualno, intenzivno i visokoprofitabilno je radno angažovano oko 50 000 visokostručnih mladih ljudi u dobi 25-35 godina. Oni nemaju platu (ne plaćaju penziona i socijalno osiguranje), a ostvaruju dobit, tj. nadonadu, za svoj angažman u proseku do 2000 evra mesečno. To nije samo tzv. rad na crno, odnosno keš nadoknada, već autorski honorari, ugovori o delu i dr. Naravno da je sagledavanje profila ovih oficijalno nezaposlenih, a radno angažovanih mladih ljudi, važna statistička promenljiva koja krivi alarmantne grafikone nezaposlenosti u mnogim sredinama.

Ovakve statističke turbulencije i inerciona oficijelna ponašanja onemogućavaju čak i elementarnu valjanost tj. istinitost statističkih shema. Iskrivljene predstave o rastućim trendovima nezaposlenih na svojevrstan način imaju negativan uticaj i na interesovanja i opredeljenja mladih na planu svog daljeg obrazovanja (pogotovo studiranja), odnosno indolenciju u uzdizanju i sticanju novih modela specijalizacija, pa i novih studijskih programa. U obrazovnom sistemu su neodložne duboke inovacione pro-

mene koje neće samo unaprediti znanje, već omogućiti sticanje čitavog sektora novih veština i sposobnosti bez kojih nema ni nove proizvodnje, niti efektne prakse.

3. KAPITAL ZNANJA

Inercija koja vlada obrazovnim sistemom predstavlja najveće opterećenje na planu generiranja kapitala znanja, koji se ne može više tretirati prevashodno kao rezultanta talenta, odnosno nadarenosti. Nesporno je da je Internet doneo rez na civilizacijskom tkivu, istovrstan kakav su doneli pronalazak vatre i točka. Ovo je treći iskorak koji se dogodio u čovekovom uzdizanju, što je nesporno uzdrmalo sve sfere života i rada, a možda najdirektnije upravo sferu obrazovanja, tj. najdirektnije sve nivoe obrazovnog sistema. Đak prvak je taj prvi iskorak, drugi bi bila srednjoškolska matura i treći izbor specijalizacije. Sve to je već toliko devalvirano "igrama brojki" i "matematikama računa" da je neizbežno kreirati nove kategorije i nove sature u obrazovnim profilima.

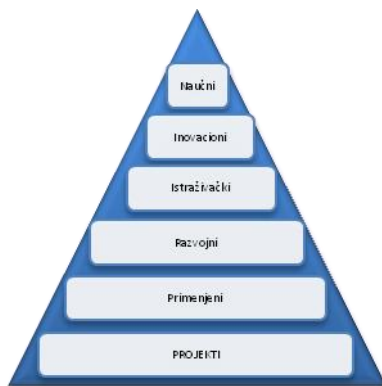
Danas se priziva revolucija u obrazovnom sistemu. Očito je da nisu dovoljne samo popravke i prepravke u smislu malih ili velikih reformi. U pitanju je novi sistem koji proizvodi funkcionalna i primenljiva znanja, tj. kompeticije koje generiraju i ostvaruju efikasne promene i efektno rešavanje problema. Sve priče su već ispričane. Cilj su nova pitanja i nova rešenja stvari - procesa. Inercija poznatog i već priznatog samo odlaže neminovne iskorake u svim sferama čovekovog daljeg uzdizanja ne samo ka nebu, već i na zemlji u kojoj postoji i stvara.

Prst se upire u SIVU ZONU SVETA RADA, govori se o ljudima koji nemaju zvanično zaposlenje, koje bi prepoznala Nacionalna služba za zapošljavanje. Još uvek se ne prepoznaju novi potencijali u formuli PROJEKAT = POSAO.

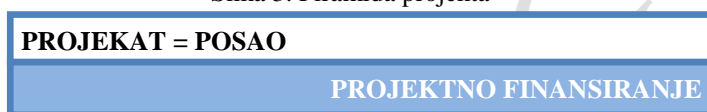
Nacionalna služba za zapošljavanje je objavila listu od 10 zanimanja budućnosti:

- ◆ Genetičar◆ Molekularni biolog◆ Estetski hirurg
- ◆ Analitičar zaštite životne sredine◆ Analitičar prometa i investicija
- ◆ Fizikohemičar◆ Menadžer bezbednosti
- ◆ Stručnjak za obrazovanje na daljinu
- ◆ Stručnjak za ispitivanje materijala◆ Urbanista.

U današnje vreme, često dolazi do zabune kada su u pitanju projekti. Smatramo da upravo zato postoji dobar razlog da se novim generacijama, koje stasavaju, pojasni i približi rad na projektu. Projekt jeste posao i način da sebi obezbede usavršavanje, ali i praksu koja će im pružiti razumevanje raznih problema, kao i način rešavanja istih. – **PRETPOSTAVLJENI I OČEKIVANI REZULTATI.** Rad u praksi i specijalizacija dovode do razumevanja piramide projekta, ali i prepona do dostizanja sve više lestvice u piramidi, Slika 3. Mladim ljudima želimo da približimo date pojmove kroz ankete, predavanja i različite intervjue. Cilj jeste da se kroz anketiranje stekne uvid u razmišljanja novih generacija, zatim da se na osnovu datih rezultata i odredi pristup i način rada sa njima.

Slika 3. Piramida projekta

Slika 4. Mreža

Slika 4. Struktura

Razumevanje osnove svakog zanimanja leži u vještinama i sposobnostima, koje mladi ljudi treba da razviju tokom obrazovanja u visokoškolskim institucijama (kognitivne vještine, konstruktivno rešavanje problema, organizacione vještine, timski rad...). Linearni sistem je definitivno prenebegao trijadu generisanja znanja: invencija – intuicija – inovativnost. Najočitiiji oblik radnog angažovanja, a time statusa zaposlenosti na određeno vreme su EU projekti, gde se po pravilu profiliraju 4 radna statusa: projekt menadžer, administrator, knjigovođa i PR projekta. Svi imaju utvrđeni rok angažovanja i nivo odgovarajuće nadoknade. Projektno finansiranje je zasigurno vrlo propulzivan oblik za samoobrazovanje i samozapošljavanje. To su danas aktivnosti široko intenzivirane u civilnom sektoru kroz najrazličitije oblike udruživanja građana, tj. NVO. Poseban značaj na ovom planu ima odsticanje partnerstva i kooperative koji se uspostavljaju po pravilu na određenim projektima. To je svojevrsna pravilnost kod uspostavljanja mreža, kao što su klasteri i sl.

ZAKLJUČAK

Obrazovna politika treba da omogući da učenici – studenti postanu nosioci obrazovanja, a ne isključivo predmet obrazovanja. Prilagođavanjem i inovacijom nastavnih planova i studijskih programa kao i razvojem integrisanih tehnologija na području obrazovanja, postiže se da današnje obrazovanje odgovara realnim potrebama i mogućnostima budućih zapošljavanja, kao i razvoj novih modela vrednosti znanja i stvaranja.

Na planu osvetljavanja ovog raskoraka važno je fokusirati zasenčene tokove tzv. (ne)zaposlenosti – sindroma (ne)adekvatnog upošljavanja - (ne)angažovanja visoko obrazovanih (stručnih) ljudi koji sa stečenim diplomama klasičnih zanimanja (pravnik, lekar, ekonomista, inženjer...) statistički su višak, tj. suficit koji se nagomilava u strukturi (ne)zaposlenih, jer navodno ne postoje prazna radna mesta, niti se prave nova radna mesta.

Statistika rada je zastarela i daje iskrivljene predstave o proizvodnji života. Život je zakon i to se ne zaustavlja, niti se time može dirigovati. Zaključujemo: "Nova mora ćeš otkriti tek kad stekneš dovoljno hrabrosti da iz vida izgubiš obalu" (nepoznati autor).

EDUCATIONAL PROFILE FOR NEW PROFESSIONS

Professor Jordan Aleksić Ph.D.

Nevena Božić, M.A.

Abstract: The gap between education supply and labour market demand shows that there is a need for a radical reforms of the linear education system and for opening new vistas for future generations. The key educational issues of the young should include a full range of skills (intellectual, communication, organizational, practical, and research skills) so as to prepare them for the World of working life. More and more young people chose freelance positions which may lead to self-employment, creative engagement, and creative freedom. Question: How well are our new generations educated and trained to bring innovation and invention-intuition?

Key words: *linear education, new occupation, project-bussiness*

LITERATURA

1. Jeremy Fifkin (1986). *Postojanje budućnosti*, Naprijed, Zagreb
2. Jonatahan M. Harris (2009). *Ekonomija životne sredine i prirodnih resursa*, Data Status, Beograd
3. Ken Robinson, How to escape education's death valley, http://www.ted.com/talks/ken_robinson_how_to_escape_education_s_death_valley, 2013
4. Ken Robinson (2006). *How schools kill creativity*, http://www.ted.com/talks/ken_robinson_says_schools_kill_creativity
5. Ken Robinson (2006). *Bring on the learning revolution!*, http://www.ted.com/talks/sir_ken_robinson_bring_on_the_revolution
6. Zlatko Miliša (2013). *Upozorenja šok današnjice*, Zavjet za Hrvatsku, Zagreb